

Ergenlerde Benmerkezci Düşünce Yapısının Riskli Davranışlara Etkisi¹

Ertuğrul TALU¹ , Gökhan GÜMÜŞ²

¹Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, etalu@ahievran.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3062-6130

²(Sorumlu Yazar) Uzman Psikolojik Danışman, Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, gokhangumus2357@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4161-0425

Makale Bilgisi

ÖZET

Geliş Tarihi:
09.02.2021

Kabul Tarihi:
11.02.2021

© UEAD 2021
Tüm hakları saklıdır.

Ergenlik dönemi insan gelişiminin önemli ve kritik dönemlerinden bir tanesidir. Bu dönem içerisinde fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişim alanlarında bir dizi değişimleri barındırmaktadır. Bu değişimlerden biri de bilişsel yapıda ortaya çıkan algılamalara yönelik değişimlerdir. Ergen benmerkezçiliği adı verilen düşünce yapısındaki bu değişimler bazı ergenlerde riskli davranışların görülmesine neden olabilmektedir. Bu çalışmanın amacı ergenlik dönemi ile ortaya çıkan önemli düşünce yapılarından biri olan benmerkezci düşünce yapısının ergenlerde riskli davranışların ortaya çıkmasına olan etkisinin tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda Malatya ilindeki iki devlet lisesinde eğitimine devam eden toplam 348 (176 kız, 172 erkek) öğrenciden oluşan bir örneklem grubu ile çalışılmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında “Kişisel Bilgi Formu“, “Riskli Davranışlar Ölçeği“ ve “Yeniden Kişisel Söylence Ölçeği“ kullanılmıştır. İlişkisel araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilen bu araştırma sürecinde değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için korelasyon analizi (r, rs), benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlara olan etkisini belirlemek için basit doğrusal regresyon analizi ve değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşmasının tespit edilebilmesi için t test ve Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre ergenlerdeki benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışların oluşmasında önemli bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Bu yönüyle çalışmanın literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ergenlik, benmerkezci düşünce yapısı, riskli davranışlar

The Effect of Egocentrism Thinking Structure on Risky Behaviors in Adolescents

Article Information

ABSTRACT

Received:
09.02.2021

Accepted:
11.02.2021

© UEAD 2021
All rights reserved.

Adolescence has been one of the crucial and critical periods of human development. During this critical period, The Adolescence has encompassed a series of changes in the fields of physical, cognitive and social development. One of these changes has been the developments in perceptions occurring in the cognitive structure. In addition to these varieties in the mentality known as adolescent egocentrism can cause risky behaviors in some adolescents. The aim of this study has been to determine the effect of egocentrism, which is one of the important thinking structures that emerged during adolescence, on the emergence of risky behaviors in adolescents. In accordance with this purpose we have studied with a sample group of 348 (176 girls, 172 boys) students attending two public high schools in Malatya. The simple random sampling method has been used to determine the study group. Additionally, "Personal Information Form", "Risky Behavior Scale" and "New Personal Fable Scale" have been used within the scope of the research. Correlation analysis (r, rs) has been used to determine the relationship between variables, t test and Mann Whitney U test to determine the differentiation of variables by gender in order to make risky behaviors of egocentrism. The research found that self-centered thinking in adolescents has been an important predictor of risky behaviors. In this respect, it is thought to make important contributions to the literature.

Keywords: Adolescence, egocentrism thinking structure, risky behaviors

* Bu araştırma, Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonu'nun 11/09/2020 tarihli 61316475-44-E.12589222 sayılı etik uygunluk kararı ile alınan Malatya Valiliği "Olur" izni ile yürütülmüştür.

Kaynakça Gösterimi: Talu, E. & Gümüş, G. (2021). Ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlara etkisi. *Ulusal Eğitim Akademisi (UEAD)*, 5(1), 9-21.

Citation Information: Talu, E. & Gümüş, G. (2021). The effect of egocentrism thinking structure on risky behaviors in adolescents. *National Journal of Education Academy*, 5(1), 9-21.

1. GİRİŞ

Ergenlik dönemi, insan gelişim sürecinin önemli bir aşaması olmasının yanında belirli zorlukları da içeren bir dönemdir. Bu dönem içerisinde fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişim hızla devam eder ve her bir alandaki değişim ergeni farklı düzeylerde etkiler. Ergenlere yönelik bu etkilerden birisi de hiç kuşkusuz bilişsel gelişim alanında yaşanan değişimlerdir.

Ergenlik dönemiyle birlikte ortaya çıkan bilişsel yapıdaki değişimler beraberinde bir dizi hatalı inanç ve düşünce yapılarının da görülmesine neden olabilir. Ergenlik döneminde görülen bilişsel yapıdaki önemli değişikliklerden birisi de literatürde ergen benmerkezçiliği olarak adlandırılan düşünce yapısıdır. Bu yapıda ergen kendi düşünce, duygu ve davranışlarının eşsiz ve çok önemli olduğuna inanmaktadır (Banerjee ve diğerleri, 2015). Bu inanış bireyin etrafındaki gelişmeleri veya olayları değerlendirme sürecinde kendi bakış açısını merkeze almasını, olaylar ve kişiler hakkında değerlendirme yaparken kendi görüşüyle çıkarımlar yapması ve bunun sonucunda da kendi düşünce ve duygusunu ölçüt olarak davranışlarını şekillendirmesine yol açmaktadır (Fishbein, Lewis & Keiffer, 1972).

Ergenlerde benmerkezci düşünce yapısı konusunda önemli görüşleri olan Elkind (1967) ise ergenlerde benmerkezci düşünce yapısını hayali seyirci ve kişisel efsane olmak üzere iki boyutta inceler: “hayali seyirci” kavramını ergenin etrafında bulunan herkesin onun davranışlarını, fiziksel görünümünü ve diğer tavırlarını izlediğine inanması olarak açıklarken “kişisel efsane” kavramını ise üç boyutta ele almaktadır. Bu boyutlar aşağıda sıralanmıştır (Elkind, 1967):

- Yıkılmazlık (Yaralanabilir Olmama): “Bana bir şey olmaz, ben her şeyle baş edebilirim” düşüncesidir.
- Kudretlilik (Omnipotent Düşünme/ Tam güçlülük): “Benim gücüm her şeye yeter, kimseye ihtiyacım yok” düşüncesidir.
- Özgünlük (Biriciklik): “Benim düşündüklerimi kimse düşünemez, benim yaşadıklarımı kimse yaşayamaz” düşüncesidir.

Elkind’e (1967) göre bu benmerkezci inanç yapıları ergenlerin bir kısmında huzursuzluk yaratırken bir kısmının da kendisini kahraman gibi hissetmesine neden olabilmektedir. Bu durum, bazı ergenlerde abartılı davranışlar ve çeşitli riskli davranışların sergilenmesine yol açabilmektedir (Ahioglu-Lindberg, 2011; Özbay, 2000). Ergen gelişiminde önemli gerilemelere ve duraksamalara neden olabilecek davranışlardan olan riskli davranışlar temelde kendine veya bir başkasına zarar verme durumu olarak tanımlanmaktadır (Aras, Günay, Özan & Orcin, 2007). Bu davranışlar antisosyal davranış eğilimleri, bağımlılık, okul terki, intihar eğilimi ve riskli beslenme alışkanlıkları gibi ergen gelişimine zarar verecek davranış örüntülerinden oluşmaktadır (Gençtanırım & Ergene, 2014).

Literatürde bilişsel gelişimin ergen davranışlarına olan etkisini inceleyen, özellikle de ergenlerde bir dizi riskli davranışların benmerkezci düşünce yapısı kaynaklı olduğuna yönelik çeşitli araştırma

bulguları bulunmaktadır. Alberts, Elkind ve Ginsberg (2007) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre ergenlerde benmerkezci düşünce eğilimi risk alma potansiyelini arttıran önemli bir değişken olarak tespit edilmiştir. Çeşitli araştırmacılar (Arnett, 1990; Arnett, 1992; Bright, McKillop & Ryder 2008; Elkind & Bowen, 1979; Frankenberger, 2004; Greene, Krcmar, Walters, Rubin & Hale, 2000; Güney-Karaman, 2013; Landicho, Cabanig, Cortes & Villamor, 2014; Lavery, Siegel, Cousins & Rubovits, 1993; Lin, 2016; Öncü & Sakarya, 2013; Yılmaz-Irmak, Kızıltepe, Gümüştan & Çengelci-Özkes, 2018) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarında da ergenlerde benmerkezci düşünce yapısı ile riskli davranışlar arasında anlamlı bir ilişki olduğuna yönelik çeşitli bulguların elde edildiği görülmektedir.

Sonuç olarak literatür incelendiğinde benmerkezci düşünce yapısı ve riskli davranışlar arasındaki ilişkinin çeşitli çalışmalarda ele alındığı ancak ülkemizde bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan yurtdışında yapılan çeşitli araştırmalarda ise daha çok benmerkezci düşünce yapısı ile riskli davranışlar arasındaki ilişkiye genel olarak bakıldığı ve konuyu alt boyutları ile ele alan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında ergenlik döneminde sıklıkla rastlanılan benmerkezci düşünce yapısının ergen riskli davranışlarına olan etkisinin belirlenmesi ve değişkenlerin alt boyutları ile ele alınmasının bu konudaki literatüre önemli katkılar sağlayacağı; ayrıca başta çocuk gelişimi, psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında çalışan uzmanlar olmak üzere; eğitimci ve ailelere de önemli bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ergenlik dönemindeki benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlar üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ergenlerde görülen benmerkezci düşünce yapısı ergen riskli davranışlarını yordamakta mıdır?
2. Ergenlerde görülen benmerkezci düşünce yapısı ve riskli davranışlar cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ilişkisel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu modelin kullanılma sebebi araştırmanın bağımsız değişkeni olan benmerkezci düşünce yapısının araştırmanın bağımlı değişkeni olan riskli davranışlara etkisinin ortaya konmasıdır (Karasar, 2018).

2.2. Araştırma Grubu

Bu araştırma süresince Malatya ilinde 2020 – 2021 eğitim-öğretim yılında iki devlet lisesinde eğitimine devam eden 348 kişilik (176 kız, 172 erkek) ergen grubu ile çalışılmıştır. Araştırma grubunun belirlenmesinde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimlerin örnekleme seçilme olasılığı aynıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Araştırma grubunun cinsiyete ve sınıf düzeyine göre frekans ve yüzdelik dağılımları tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Araştırma örnekleminin cinsiyete ve sınıf düzeyine göre dağılımı (n = 348)*

9. sınıf	10. sınıf	11. sınıf	12. sınıf	Toplam
----------	-----------	-----------	-----------	--------

	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	54	53.4	48	48.4	39	55.7	35	44.9	176	50.6
Erkek	47	46.6	51	51.6	31	44.3	43	55.1	172	49.4
Toplam	101	29.0	99	28.4	70	20.2	78	22.4	348	100

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada verilerin toplanması sürecinde “Kişisel Bilgi Formu”, “Riskli Davranışlar Ölçeği” ve “Yeniden Kişisel Söylence Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacıların geliştirdiği bu ölçme aracı katılımcıların cinsiyetlerine ve okul bilgilerine dair verileri elde etmeyi sağlayan ölçme aracıdır. Kişisel bilgi formunda öğrencilerin ad, soyad ve diğer özel kişisel bilgilerine yönelik sorulara yer verilmemiştir. Bu sayede ölçme araçlarına daha gerçekçi ve rahat cevaplar verilmesi hedeflenmiştir.

2.3.2. Riskli Davranışlar Ölçeği

Bu araştırma sürecinde Gençtanırım ve Ergene (2014) tarafından geliştirilen ve ergen riskli davranışlarının ölçülmesini sağlayan “Riskli Davranışlar Ölçeği” kullanılmıştır. Belirtilen ölçme aracı 36 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 7’si antisosyal davranışları, 7’si alkol kullanımını, 6’sı sigara kullanımını, 4’ü intihar eğilimini, 5’i riskli beslenme alışkanlıklarını ve 7’si okul terki riskini ölçmektedir. Ölçekte elde edilen yüksek puanlar yüksek riskli davranışa işaret etmektedir. Bu ölçme aracı beşli likert tipinde geliştirilmiştir. Ölçme aracının güvenilirliğinin tespit edilmesi için kullanılan cronbach alfa katsayısı 0.91 düzeyinde ölçülmüştür.

2.3.3. Yeniden Kişisel Söylence Ölçeği

Elkind (1967) tarafından ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının kişisel söylence boyutunu ölçmek amacıyla geliştirilen, sonrasında Lapsley ve Murphy (1985) tarafından yeniden düzenlenen ve Güney (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan bu ölçme aracı ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının tam güçlülük, yaralanabilir olmama ve biriciklik boyutlarını ölçmektedir. 36 maddeden oluşan bu ölçme aracında elde edilen yüksek puanlar yüksek benmerkezci düşünce yapısına işaret etmektedir. Ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.70 düzeyinde bulunurken, alfa güvenilirlik katsayısı ise 0.75 düzeyinde bulunmuştur.

2.4. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci öncesinde ilk olarak literatür taraması yapılarak araştırma değişkenlerinin ölçülebilmesi için gerekli ölçme araçları belirlenmiştir. Daha sonra belirlenen ölçme araçları için ölçme araçlarının geliştiricisi olan araştırmacılara ulaşılmıştır ve ölçme araçlarının kullanımı için gerekli etik izinler alınmıştır. Sonrasında araştırma için Malatya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne başvuruda bulunulmuştur ve Anket-Tez Araştırma ve Değerlendirme Komisyonunun 11.09.2020 tarihli etik uygunluk kararı ve 61316475-44-E.12589222 sayılı Malatya Valiliği “Olur” yazısına uygun olarak veri toplama işlemleri başlatılmıştır. Veri toplama işlemleri 02.11.2020 tarihinde başlamış ve 13.11.2020 tarihinde bitmiştir. Veri toplama sürecinde COVID19 pandemisi nedeniyle uzaktan veri toplama

uygulamaları (Google Formlar) kullanarak verilerin toplanması sağlanmıştır. Araştırma sürecinin tamamında gerekli bilimsel ve etik ilkelere uyulmuştur. Okul idarelerine, velilere ve öğrencilere gerekli bilgilendirmeler yapılarak gönüllü katılımları sağlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Veri analizi sürecinde ilk olarak veri seti incelenmiştir ve kayıp veri analizi (Missing Value Analysis) yapılmıştır. Elde edilen veriler içerisinde 15 adet verinin kayıp olduğu tespit edilmiştir ve kayıp verilerin random dağıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle kayıp verilerin yerlerine seri ortalamaları aktarılmıştır. Sonrasında ise ölçeklerin faktör yapılarına uygun olarak alt faktörler oluşturulmuştur. Daha sonra araştırma değişkenlerinin normallik varsayımını sağlama durumları incelenmiştir ve çarpıklık-basıklık katsayısı -1.5 ve +1.5 değerleri arasında olan değişkenlerin normal dağıldığı varsayılmıştır. Regresyon analizi öncesinde değişkenlerin ilişki düzeylerinin tespiti için normal dağılım varsayımını isteyen analizlerden Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon (r) analizi ve normal dağılım varsayımını istemeyen analizlerden Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon (r_s) analizi kullanılmıştır. Sonrasında benmerkezci düşünce yapısının ergen riskli davranışlarına olan etkisinin tespiti için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenlerin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek için normal dağılım varsayımını isteyen testlerden Bağımsız Örneklem İÇİN t test ve normal dağılım varsayımını istemeyen testlerden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları literatüre uygun olarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır (Büyüköztürk, 2017; Büyüköztürk, Çokluk & Köklü, 2016).

3. BULGULAR

3.1. Betimsel İstatistikler

Bu araştırmada benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlara olan etkisi ortaya konulmuştur. Araştırma değişkenlerin ve alt faktörlerinin temel betimsel istatistikleri tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Betimsel istatistikler (n = 348)

		İstatistiki Değerler			
		Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Benmerkezci Düşünce	Toplam	108.78	18.77	0.19	0.11
	Biriciklik	31.63	6.38	0.23	0.08
	Yaralanabilir Olmama	31.91	6.58	0.04	-0.44
	Tam Güçlülük	45.23	12.12	-0.07	-0.07
Riskli Davranışlar	Toplam	70.38	21.09	1.31	1.48
	Antisosyal Davranışlar	14.91	5.76	0.99	0.60
	Alkol Kullanımı	8.37	4.07	3.90	17.17
	Sigara Kullanımı	9.38	5.94	1.88	2.58
	İntihar Eğilimi	12.51	3.56	0.58	1.88
	R. Beslenme Alışkanlıkları	14.38	4.42	0.11	-0.26
	Okul Terki	10.81	5.88	2.06	4.01

Değişkenlerin çarpıklık basıklık katsayısı incelendiğinde benmerkezci düşünce toplam puanı, riskli davranışlar toplam puanı, biriciklik, yaralanabilir olmama, tam güçlülük, antisosyal davranışlar ve riskli

beslenme alışkanlıkları alt faktörlerinin çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1.5 ve +1.5 değerleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Ancak alkol ve sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki alt faktörlerinin çarpıklık basıklık katsayılarının -1.5 ve +1.5 değerleri arasında olmadığı tespit edilmiştir. Çarpıklık basıklık kat sayısı -1.5 ve +1.5 değerleri arasında olan faktörler ve alt faktörlerin normal dağılıma uygun olduğu kabul edilmiştir ve normal dağılım ön koşulunu isteyen testler uygulanmıştır. Bu aralığın dışındaki değerler için normal dağılım ön koşulunu istemeyen testler uygulanmıştır (Tabachnick & Fidell, 2013).

3.2. Ergenlerde Benmerkezci Düşünce Yapısı ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişki

Benmerkezci düşünce yapısı ve riskli davranışlar arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını test etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) ve Spearman Brown Sıra Farkları Korelasyon Analizi (r_s) kullanılmıştır. Belirtilen analiz sonuçları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Korelasyon analizi (r , r_s) sonuçları ($n=348$)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	1										
2	0.72*	1									
3	0.76*	0.32*	1								
4	0.90*	0.49*	0.55*	1							
5	0.34*	0.26*	0.34*	0.25*	1						
6	0.29*	0.24*	0.31*	0.19*	0.78*	1					
7	0.16*	0.12*	0.22*	0.09	0.50*	0.37*	1				
8	0.17*	0.13*	0.23*	0.10*	0.64*	0.45*	0.55*	1			
9	0.21*	0.23*	0.21*	0.14*	0.67*	0.50*	0.19*	0.34*	1		
10	0.24*	0.20*	0.25*	0.16*	0.58*	0.40*	0.21*	0.27*	0.40*	1	
11	0.17*	0.20*	0.18*	0.08	0.63*	0.43*	0.37*	0.43*	0.37*	0.26*	1

(* $p<0.05$)

1=Benmerkezci Düşünce Yapısı Toplam Puanı, 2=Biriciklik, 3=Yaralanabilir Olmama, 4=Tam Güçlülük, 5=Riskli Davranışlar Toplam, 6=Antisosyal Davranışlar, 7=Alkol Kullanımı, 8=Sigara Kullanımı, 9=İntihar Eğilimi, 10=Riskli Beslenme Alışkanlıkları, 11=Okul Terki

Tablo 3'teki bulgulara göre benmerkezci düşünce yapısı toplam puanı ile biriciklik ($r=0.72$, $p<0.05$), yaralanabilir olmama ($r=0.76$, $p<0.05$), tam güçlülük ($r=0.90$, $p<0.05$), riskli davranış toplam puanı ($r=0.34$, $p<0.05$), antisosyal davranış ($r=0.29$, $p<0.05$), alkol kullanımı ($r_s=0.16$, $p<0.05$), sigara kullanımı ($r_s=0.17$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.21$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.24$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.17$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Biriciklik ile yaralanabilir olmama ($r=0.32$, $p<0.05$), tam güçlülük ($r=0.49$, $p<0.05$), riskli davranış toplam puanı ($r=0.26$, $p<0.05$), antisosyal davranış ($r=0.24$, $p<0.05$), alkol kullanımı ($r_s=0.12$,

$p<0.05$), sigara kullanımı ($r_s=0.13$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.23$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.20$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.20$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yaralanabilir olmama ile tam güçlülük ($r=0.55$, $p<0.05$), riskli davranış toplam puanı ($r=0.34$, $p<0.05$), antisosyal davranış ($r=0.31$, $p<0.05$), alkol kullanımı ($r_s=0.22$, $p<0.05$), sigara kullanımı ($r_s=0.23$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.21$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.25$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.18$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Tam güçlülük ile riskli davranış toplam puanı ($r=0.25$, $p<0.05$), antisosyal davranış ($r=0.19$, $p<0.05$), sigara kullanımı ($r_s=0.10$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.14$, $p<0.05$) ve riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.16$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Ancak tam güçlülük ile alkol kullanımı ($r_s=0.09$, $p>0.05$) ve okul terki ($r_s=0.08$, $p>0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Riskli davranışlar toplam puanı ile antisosyal davranış ($r=0.78$, $p<0.05$), alkol kullanımı ($r_s=0.50$, $p<0.05$), sigara kullanımı ($r_s=0.64$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.67$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.58$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.63$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Antisosyal davranış ile alkol kullanımı ($r_s=0.37$, $p<0.05$), sigara kullanımı ($r_s=0.45$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.50$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.40$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.43$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Alkol kullanımı ile sigara kullanımı ($r_s=0.55$, $p<0.05$), intihar eğilimi ($r_s=0.19$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.21$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.37$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Sigara kullanma ile intihar eğilimi ($r_s=0.34$, $p<0.05$), riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.27$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.43$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

İntihar eğilimi ile riskli beslenme alışkanlıkları ($r=0.40$, $p<0.05$) ve okul terki ($r_s=0.37$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Riskli beslenme alışkanlıkları ile okul terki ($r_s=0.26$, $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

3.3. Ergenlerde Benmerkezci Düşünce Yapısının Riskli Davranışlara Etkisi

Ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlara olan etkisini ortaya koymak için basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlara etkisini gösteren regresyon analizi sonucu ($n=348$)

Bağımsız Değişken	Bağımlı Değişken	B	β	R	R^2	F	t	p
Benmerkezci Düşünce	Riskli Davranış	28.19	0.34	0.34	0.11	46.76	6.83	0.00*

(* $p<0.05$)

Tablo 4'teki bulgulara göre ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışların yordayıcılarından biri olduğu tespit edilmiştir ($R=0.34$, $R^2=0.11$, $F(1, 348)=46.76$, $p<0.05$).

Benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlara ilişkin varyansın %11'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Bu sonuç ile aşağıdaki regresyon denklemi elde edilmiştir:

$$\text{Riskli Davranış} = 28.19 + 0.34 \times \text{Benmerkezci Düşünce Yapısı}$$

3.4. Ergenlerde Benmerkezci Düşünce Yapısının ve Riskli Davranışların Cinsiyete Göre Farklılaşması

Benmerkezci düşünce yapısı (biriciklik, yaralanabilir olmama ve tam güçlülük) ve riskli davranışlar (anti sosyal davranışlar ve riskli beslenme alışkanlıkları) değişkenlerinin alt faktörlerinin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla ilişkisiz örneklem için t test analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. t test Analizi Sonuçları (n = 348)

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	sd	p
Biriciklik	Kız	176	32.62	6.68	2.98	343.3	0.00*
	Erkek	172	30.60	5.90			
Yaralanabilir Olmama	Kız	176	31.78	6.75	-0.37	346	0.70
	Erkek	172	32.05	6.42			
Tam Güçlülük	Kız	176	46.66	10.08	2.70	346	0.00*
	Erkek	172	43.75	9.97			
Anti Sosyal Dav.	Kız	176	14.31	6.05	-1.97	346	0.04*
	Erkek	172	15.53	5.38			
R. Beslenme Alışkanlıkları	Kız	176	14.52	4.12	0.60	346	0.54
	Erkek	172	14.23	4.72			

(*p<0.05)

Tablo 5'e göre ergenlerde biriciklik düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{343.3}=2.98, p<0.05$). Bu sonuçlar ergen grubunda kızların ($\bar{X}_K=32.62$) erkeklere ($\bar{X}_E=30.60$) göre daha yüksek biriciklik algısına sahip olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde yaralanabilir olmama düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{346}=-0.37, p>0.05$).

Ergenlerde tam güçlülük düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{346}=2.70, p<0.05$). Bu sonuçlar ergen grubunda kızların ($\bar{X}_K=46.66$) erkeklere ($\bar{X}_E=43.75$) göre daha yüksek tam güçlülük algısına sahip olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde antisosyal davranış düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{346}=-1.97, p<0.05$). Bu sonuçlar ergen grubunda kızların ($\bar{X}_K=14.31$) erkeklere ($\bar{X}_E=15.53$) göre daha düşük antisosyal davranış eğilimine sahip olduklarına işaret etmektedir.

Ergenlerde riskli beslenme alışkanlıkları düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{346}=0.60, p>0.05$).

Riskli davranışların alt faktörlerinin (alkol kullanımı, sigara kullanımı, intihar eğilimi ve okul terki) cinsiyet durumuna göre farklılaşmasını tespit etmek için Mann Whitney U testi analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Mann Whitney U Testi analiz sonuçları (n = 348)

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	z	p
Alkol Kullanımı	Kız	176	162.19	28708.50	12955.50	-3.45	0,00*
	Erkek	172	187.24	32017.50			
Sigara Kullanımı	Kız	176	157.41	27861	12108	-3.61	0,00*
	Erkek	172	192.19	32865			
İntihar Eğilimi	Kız	176	176.49	31238.50	14781.50	-0.37	0.70
	Erkek	172	172.44	29487.50			
Okul Terki	Kız	176	154.53	27351.50	11598.50	-3.93	0.00*
	Erkek	172	195.17	33374.50			

(* $p<0.05$)

Tablo 6 incelendiğinde ergenlerde alkol kullanımı riski düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir (U = 12955.50, z= -3.45, $p<0.05$). Sonuçlar ergen grubunda erkeklerin (Sıra Ort.= 187.24) kızlara (Sıra Ort.= 162.19) göre daha yüksek alkol kullanımı riski taşıdığına işaret etmektedir.

Ergenlerde sigara kullanımı riski düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir (U = 12108, z= -3.61, $p<0.05$). Sonuçlar ergen grubunda erkeklerin (Sıra Ort.= 192.19) kızlara (Sıra Ort.= 157.41) göre daha yüksek alkol kullanımı riski taşıdığına işaret etmektedir.

Ergenlerde intihar eğilimi riski düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir (U = 14781.50, z= -0.37, $p>0.05$).

Ergenlerde okul terki riski düzeyinin cinsiyet durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir (U = 11598.50, z= -3.93, $p<0.05$). Sonuçlar ergen grubunda erkeklerin (Sıra Ort.= 195.17) kızlara (Sıra Ort.= 154.53) göre daha yüksek okul terki riski taşıdığına işaret etmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ergenlik dönemindeki benmerkezci düşünce yapısının ergenlerde riskli davranışlar üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak amacıyla 348 lise öğrencisi ile gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, ergen benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışları yordayabildiği tespit edilmiştir. Bu etki üzerinde en güçlü ilişkiye sahip iki alt faktörün antisosyal davranış eğilimleri ile yaralanabilir olmama arasında olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında antisosyal davranış eğilimleri ile biriciklik ve yaralanabilir olmama ile riskli beslenme alışkanlıkları arasında güçlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde Greene, Krcmar, Walters, Rubin ve Hale (2000) tarafından lisede ve üniversitede eğitimlerine devam eden bir grup ergen örnekleminde gerçekleştirilen araştırma bulguları ile Güney-Karaman (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada elde edilen bulguların bu sonucu destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan literatürde Lavery, Siegel, Cousins ve Rubovits (1993) tarafından gerçekleştirilen araştırmada elde edilen sonuçların ise bu araştırmanın bulgularını desteklemediği tespit edilmiştir.

Literatür genel olarak riskli davranışlar için benmerkezci düşünce yapısının önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte bu etkinin oluşumunu inceleyen araştırmalar incelenerek daha tutarlı sonuçlar ortaya konabilir. Bu araştırmalardan Öncü ve Sakarya (2013) başta intihar eğilimi olmak üzere riskli davranışlarda bilişsel etmenlerin ve özellikle de çarpıtmaların önemli bir rol oynayabileceğini

belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında ilgili araştırma bulgusunun intihar davranış eğilimi açısından bu araştırma sonuçlarını destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Araştırmanın diğer bulgularına göre sigara ve alkol kullanımı eğilimleri ile biriciklik ve tam güçlülük arasındaki ilişkinin yaralanabilir olmamaya göre görece düşük olduğu tespit edilmiştir. Arnett (1990) tarafından yapılan araştırma bulgusuna göre alkol kullanımına bağlı riskli davranış eğilimlerinde benmerkezci düşünce yapısının önemli bir değişken olduğu görülmektedir. Ancak bu araştırmanın benmerkezci düşünce yapısının hangi boyutunun daha etkili olduğunu açıklamakta yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Bu araştırma bulgularına göre ergenlerde riskli davranışlardan olan alkol ve sigara kullanımı eğiliminin benmerkezci düşünce yapısının daha çok yaralanabilir olmama alt boyutu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Literatürde Frankenberger (2004) ve Bright, McKillop ve Ryder (2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda elde edilen bulguların bu sonucu destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın değişkenlerinden olan benmerkezci düşünce yapısı ve riskli davranışların cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde ise riskli davranışlardan antisosyal davranış, okul terki, alkol ve sigara kullanım davranışları için erkek cinsiyette olmanın önemli bir risk faktörü olduğu tespit edilmiştir. Literatürde Aras, Günay, Özan ve Orcin (2007), Uludağlı ve Sayıl (2009) ve Kaya, Bedir ve Kaval (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda elde edilen bulguların bu sonucu destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucu erkek cinsiyette olmanın riskli davranışların oluşma olasılığını arttıran bir durum olarak ele alınabileceğini ve de antisosyal davranışlar sergileme, okul terki, alkol ve sigara kullanım gibi davranışların erkek cinsiyette görülmesinin bazı kültürel ve ailesel çevrelerde kızlara göre biraz daha toleranslı yaklaşılmasının bir sonucu olarak da değerlendirilebilir.

Diğer yandan araştırma bulgularına göre benmerkezci düşünce yapısının biriciklik ve tam güçlülük alt boyutları için kadın ergenlerin puan ortalamalarının erkek ergenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde Karademir (2020) tarafından gerçekleştirilen araştırmada elde edilen bulguların bu sonucu destekler nitelikte olduğu tespit edilmiştir. Ancak Güney-Karaman (2013) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre erkek cinsiyette olmanın benmerkezci düşünce yapısı ve riskli davranış eğilimini arttırıcı nitelikte bir yapı gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum literatürde Elkind ve Bowen (1979) tarafından gerçekleştirilen ve kadın cinsiyetteki ergenlerde benmerkezci düşünce yapısının hayali seyirci ve biriciklik boyutları açısından daha yüksek eğilim gösterdiğine yönelik elde edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Bu durumun ise modern çağ ile birlikte kadınların kamusal alana çıkması ve onlara kendilerini daha değerli hissettirecek yayınlar yapılması sonucu ortaya çıkan bir durum olarak yorumlanabilir.

Araştırmanın sonuçları genel olarak incelendiğinde benmerkezci düşünce yapısının riskli davranışlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu, erkek cinsiyette olan ergenlerin daha fazla riskli davranışlar eğilimi gösterdiği ve kız cinsiyette olan ergenlerin daha fazla benmerkezcilik düşüncesine sahip oldukları söylenilebilir. Bu sonuçlar ve literatür birlikte değerlendirildiğinde aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Ergenlik ile birlikte ortaya çıkan benmerkezci düşünce yapısının ergenlerde bazı riskli davranışların oluşmasına zemin hazırlayabildiği sonucundan hareketle okullarda rehberlik

servisleri tarafından öğrencilerin kendilerini ve sınırlarını tanımasına yönelik etkinliklerin okul rehberlik programına eklenmesi olumlu sonuçlar verebilir.

- Bu araştırma sonucunda bağımlılıkla mücadele (sigara ve alkol) çalışmalarında benmerkezci düşünce yapısının önemli bir nedensel faktör olarak ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle başta Yeşilay olmak üzere ergenlerde bağımlılıkla mücadele konusunda çalışma yapan kurumların bu değişkeni göz önüne alarak faaliyetlerini planlamaları daha yararlı sonuçlar verebilir.
- Erkek ergenler riskli davranışlar açısından daha riskli görülmektedir. Bu nedenle ailelere ergen riskli davranışlarının olası nedenleri (benmerkezci düşünce, cinsiyet, akran etkisi vb.) konularında eğitimler düzenlenerek ailelerin bu konuda bilgi ve farkındalık kazanmaları sağlanabilir.
- Benmerkezci düşünce yapısının cinsiyete göre farklılaşması hala tam olarak netleştirilemeyen bir durum olarak görülmektedir. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmalarda bu değişkenler daha ayrıntılı olarak farklı yaş grupları ile ele alınıp incelenebilir.
- Benmerkezci düşünce yapısının ergenlerde riskli davranışlara olan etkisinin boylamsal bir çalışma ile incelenmesi ile gelecekte ergenlerde riskli davranışların daha detaylı incelenmesi sağlanabilir. Bu nedenle gelecekte yapılacak araştırmalarda boylamsal araştırma yönteminin kullanılması daha faydalı sonuçların alınmasına katkı sağlayabilir.

Yazar Katkı Beyanı:

1. Ertuğrul TALU: Kavramsallaştırma, uygun ölçme aracını seçme, veri toplama ve analizi, ön taslak yazımı ve düzenleme.

2. Gökhan GÜMÜŞ: Kavramsallaştırma, uygun ölçme aracını seçme, veri toplama ve analizi, ön taslak yazımı ve düzenleme.

5. KAYNAKÇA

- Ahioğlu-Lindberg, E. N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Alberts, A., Elkind, D. & Ginsberg, S. (2007). The personal fable and risk-taking in early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 36(1), 71-76. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9144-4>
- Aras, S., Günay, T., Özcan, S. & Orcin, E. (2007). İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 186-196.
- Arnett, J. (1990). Drunk driving, sensation seeking, and egocentrism among adolescents. *Personality and individual differences*, 11(6), 541-546. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(90\)90035-P](https://doi.org/10.1016/0191-8869(90)90035-P)
- Arnett, J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. *Developmental review*, 12(4), 339-373. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(92\)90013-R](https://doi.org/10.1016/0273-2297(92)90013-R)
- Banerjee, S. C., Greene, K., Yanovitzky, I., Bagdasarov, Z., Choi, S. Y. & Magsamen-Conrad, K. (2015). Adolescent egocentrism and indoor tanning: is the relationship direct or mediated?. *Journal of youth studies*, 18(3), 357-375. <https://doi.org/10.1080/13676261.2014.963536>
- Bright, S. J., McKillop, D. & Ryder, D. (2008). Cigarette smoking among young adults: Integrating adolescent cognitive egocentrism with the trans-theoretical model. *Australian Journal of Psychology*, 60(1), 18-25.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Veri analizi el kitabı* (23. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. & Köklü, N. (2016). *Sosyal bilimler için istatistik* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Elkind, D. (1967). Egocentrism in adolescence. *Child Development*, 38(4), 1025–1034. <https://doi.org/10.2307/1127100>
- Elkind, D. & Bowen, R. (1979). Imaginary audience behavior in children and adolescents. *Developmental Psychology*, 15(1), 38–44. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.15.1.38>
- Fishbein, H. D., Lewis, S. & Keiffer, K. (1972). Children's understanding of spatial relations: Coordination of perspectives. *Developmental Psychology*, 7(1), 21-33. <https://doi.org/10.1037/h0032858>
- Frankenberger, K. D. (2004). Adolescent egocentrism, risk perceptions, and sensation seeking among smoking and nonsmoking youth. *Journal of Adolescent Research*, 19(5), 576-590. <https://doi.org/10.1177/0743558403260004>
- Gençtanırım, D. & Ergene, T. (2014). Riskli davranışlar ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *International Journal of Social Science*, 25(1), 125-138.
- Greene, K., Krcmar, M., Walters, L. H., Rubin, D. L. & Hale, L. (2000). Targeting adolescent risk-taking behaviors: the contributions of egocentrism and sensation-seeking. *Journal of Adolescence*, 23(4), 439-461. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0330>
- Güney-Karaman, N. (2013). Ergenlerde risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 12(2), 445-460.
- Güney, N. (2007). *Ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/68413/5916.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Karademir, S. (2020). *14-18 yaş arası ergenlerde benmerkezcilik düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=4J_FzTwlrMCH4qBROpXPH0Qt2HfzZSVhA1hk0SHOq4W7bAUVcCcCT9obE7DIDICa
- Kaya, Z., Bedir, G. & Kaval, A. (2019). *Lise öğrencilerinde riskli davranışlar ve oyun bağımlılığının incelenmesi*. EJER Congress 2019 Bildiri Kitabı, 1358-1372. Ankara.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (33. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Landicho, D. L. C., Cabanig, M. C. A., Cortes, M. S. F. & Villamor, B. J. B. (2014). Egocentrism and risk-taking among adolescents. *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research*, 2(3), 132-142.
- Lapsley, D. K. & Murphy, M. N. (1985). Another look at the theoretical assumptions of adolescent egocentrism. *Developmental Review*, 5(3), 201-217. [https://doi.org/10.1016/0273-2297\(85\)90009-7](https://doi.org/10.1016/0273-2297(85)90009-7)
- Lavery, B., Siegel, A. W., Cousins, J. H. & Rubovits, D. S. (1993). Adolescent risk-taking: An analysis of problem behaviors in problem children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55(2), 277-294. <https://doi.org/10.1006/jecp.1993.1016>
- Lin, P. (2016). Risky behaviors: Integrating adolescent egocentrism with the theory of planned behavior. *Review of General Psychology*, 20(4), 392-398. <https://doi.org/10.1037/gpr0000086>
- Öncü, B. & Sakarya, A. (2013). Ergen özkıyımlarında bilişsel etmenler ve çarpıtmaların rolü. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(2), 232-245. <https://doi.org/10.5455/cap.20130515>
- Özbay, M. H. (2000). *Ruh hastalıkları ve sağlığı kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmamayanların kendini algılamalarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, G. B. & Fidell, L. (2013). *LS fidell using multivariate statistics (sixth ed.)*. Boston: Pearson.
- Uludağlı, N. P. & Sayıl, M. (2009). Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: Ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.

Yılmaz-Irmak, T. Y., Kızıltepe, R., Gümüştan, D. & Çebgelci-Özekes, B. (2018). Predictors of risk taking behavior in college students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 8(51), 29-52.